

Framtidens nationalekonomer: Vilka är deras incitament till ”tvåbenthet”?

Dagens doktorander i nationalekonomi uppvisar en stor formell analytisk kompetens. I debatten har detta tolkats som att doktoranderna drivs av ett intresse för matematik snarare än för ekonomi. Baserat på en enkätundersökning argumenteras här för att så inte är fallet. Den typiske doktoranden har en bred utbildningsbakgrund och söker forskarutbildningen främst på grund av sitt samhällsintresse. Vi ser dock ett problem i att incitamentsstrukturen inom forskarutbildningen tenderar att uppmuntra mekanisk tillämpning på bekostnad av ekonomisk intuition. Incitamenten måste förändras så att samhällsekonomisk relevans uppmuntras utan att för den skull kompromissa med den analytiska stringensen.

1. Introduktion

Det senaste året har det förts en allt livligare diskussion om framtidens nationalekonomer. Den har tagit sig uttryck dels i form av akademiska upprop såsom the Cambridge Proposal, dels i form av enskilda artiklar som Assar Lindbecks inlägg i CESifo Forum [2001, vol 2:1] och Lennart Erixons ledare i ett tidigare nummer av denna tidskrift (*Ekonomisk Debatt* [2001, nr 5]).¹ Ämnet var också ändamål för diskussion vid Nationalekonomiska Föreningens förhandlingar redan i april 1997.

Ett huvudtema i denna debatt har varit bristen på vad Assar Lindbeck kallat för

”tvåbenthet” hos unga nationalekonomer. Med ”tvåbenthet” avses här nationalekonomer som både behärskar analytiska verktyg och har ekonomisk intuition; som är tekniskt drivna samtidigt som de är intresserade av relevanta samhällsfrågor. Problemet anses vara att de som genomgått forskarutbildningen främst utmärker sig för en mekanisk tillämpning av de analytiska verktygen.

I debatten urskiljs i huvudsak två hypoteser till unga nationalekonomers ”enbenthet”: (i) blivande nationalekonomer

ANNE D BOSCHINI, MATTHEW J LINDQUIST, JAN PETTERSSON och JESPER ROINE är samtliga doktorander på nationalekonomiska institutionen vid Stockholms universitet.

¹The Cambridge Proposal är bara ett i mängden av upprop det senaste året. Gemensamt för dessa är att de efterlyser en metodologisk diskussion inom nationalekonomi. Uppropen argumenterar för att kraven på formella bevis/ekonometriskt stöd har tagit överhanden och kommit att inkräkta på den ekonomiska meningsfullheten i forskningen. Såväl etablerade forskare som doktorander har skrivit under dessa upprop. (Se <http://www.paecon.net> för vidare information.)

är ointresserade av samhällsfrågor och har sökt doktorandutbildningen för att applicera och vidareutveckla sina matematiska/statistiska färdigheter; (ii) forskarutbildningen är alltför fokuserad på att träna doktoranders mekaniska tillämpning av de analysverktyg som lärs ut, och premierar inte doktoranders ansträngningar till "tvåbenthet".

Avsikten med denna artikel är dels att korrigera vad vi uppfattar som rena vanföreställningar om den typiske doktoranden, dels att analysera vilken av de två ovanstående hypoteserna som är mest relevant. Är doktorander samhällsintresserade eller ser de forskarutbildningen främst som ett forum för tillämpad matematik? Har de studerat andra ämnen innan de påbörjar doktorandutbildningen? Hur ser incitamenten ut för att skriva artiklar i till exempel *Ekonomisk Debatt*? För att studera vad som utmärker forskarstuderande har vi under oktober 2001 gjort en enkätundersökning bland doktorander antagna vid SDPE (Stockholm Doctoral Program in Economics).²

Utifrån resultaten av denna enkät och våra egna erfarenheter som doktorander argumenterar vi för att den senare av de två framförda hypoteserna har mest verklighetsförankring, nämligen att det saknas incitament till "tvåbenthet" i forskarutbildningen. Vi kommer slutligen att diskutera några åtgärder som står till buds för att skapa fler "tvåbenta" nationalekonomer.

2. Vad utmärker dagens doktorander?

Enkäten skickades ut till de 91 doktorander som är aktiva inom SDPE. Av dessa svarade 53 stycken, det vill säga nästan 60 procent. Målet med enkäten var att få en indikation på frågor som varför doktoranderna sökt till forskarutbildningen, vilken bakgrund de har och i vilken mån de deltagit i samhällsdebatten under utbildningstiden. Samtidigt ville vi göra enkäten kort och svarsvänlig för att så många

som möjligt skulle ta sig tid att svara. Enkäten utgör därför inte någon komplett studie av dessa frågor utan är, som sagt, ämnad att ge en indikation på vad som utmärker dagens doktorander. Den återfinns i sin helhet i slutet av denna artikel.

Resultaten av enkäten presenteras i *Tabell 1*. Till att börja med ställdes frågor om utbildningsbakgrund. Är det så att doktorander i nationalekonomi endast har läst kärnämnen nationalekonomi, statistik och matematik eller har de en bredare bakgrund med studier i andra samhällsvetenskaper och humaniora?³ Anledningen till att vi anser denna fråga vara intressant är att den utforskar relevansen i hypotes (i) som framfördes ovan, det vill säga att dagens doktorander saknar kunskap om de synsätt och metoder som finns inom andra ämnen och därmed riskerar att bli vetenskapligt enkelspåriga. Enkätsvaren visar att tre fjärdedelar har läst mer än någon enstaka kurs (det vill säga mer än 20 poäng) i andra ämnen än de så kallade kärnämnen. Hela 43 procent av alla svaren har läst mer än 60 poäng inom andra samhällsvetenskaper och humaniora, vilket skall ses mot bakgrund av att det inte finns några krav på sådana studier. Samtidigt hade 53 procent av doktoranderna mindre än 120 högskolepoäng sammanlagt i matematik, statistik och nationalekonomi när de började forskarutbildningen. Värt att notera är att det inte finns någon korrelation – vare sig negativ eller positiv – mellan att ha läst mycket kvantitativa ämnen, och att ha läst mycket humaniora och andra samhällsvetenskapliga ämnen. Bilden är således att de forskarstuderande har en mycket skiftande

² SDPE omfattar med andra ord alla doktorander i nationalekonomi vid Handelshögskolan i Stockholm och vid Stockholms universitet.

³ Dessa ämnen betecknas som kärnämnen eftersom för att bli antagen på forskarutbildningen rekommenderas, förutom kravet på en grundexamina med minst 60 poäng nationalekonomi, en bakgrund i matematik och statistik.

Tabell 1 Resultat av enkäten

Antal utskick: 91, Antal svar: 53 (58,2%)

Studier före forskarutbildning:

I nationalekonomi/matematik/statistik:

<80 poäng	21%
80–120 poäng	32%
>120 poäng	47%

I samhällsvetenskap/humaniora (ej NEK):

<20 poäng	21%
20–60 poäng	32%
>60 poäng	43%
Inget svar	4%

Skrivna debattartiklar:

Andel som skrivit debattartiklar 17%

Anledningar till att man inte gjort det:

Brist på tid/incitament	80%
Brist på intresse	5%
Övrigt	14%

Anledningar till att personer sökt forskarutbildningen (6 alternativ):

Rankade först:

Intresse för samhällsvetenskap	64%
Karriär*	15%

Rankade sist:

Övrigt	19%
Intresse för matematik/statistik	17%

Övrigt samhällsengagemang:

Andel aktiva medlemmar i en organisation eller ett politiskt parti 13%

* Siffran kan tyckas låg. Många (39%) rankade dock "karriär" på andra plats.

bakgrund, och att nästan varannan läst motsvarande ett och ett halvt år av andra samhällsämnen och humaniora eller mer. Att påstå att den typiske doktoranden endast läst matematik och statistik och inte är familjär med andra ämnen och dessas metodologi är således grundlöst.

Varför söker en person till forskarutbildningen i nationalekonomi? Är det av intresse för samhällsfrågor eller av intresse för matematik och/eller statistik? För att undersöka detta inkluderade vi i enkäten en fråga där doktoranderna ombads rangordna skälen till att de påbörjade sina forskarstudier. Sex alternativ gavs. Ingen av de 53 svaranden påbörjade doktorandutbildningen främst på grund av sitt intresse för matematik och statistik. Flest (64 procent) gjorde det på grund av sitt intresse för samhällsvetenskap. Dessutom rankades matematik och statistik tillsammans med *Andra skäl* sist av flest svarande.⁴ Den typiske doktoranden framstår så-

ledes som en samhällsintresserad person som, utifrån detta intresse, valt att ägna minst fyra år av sitt liv till att fördjupa sina samhällskunskaper på doktorandnivå.

Hur står det då till med deltagandet i samhällsdebatten? Skriver doktorander artiklar i *Ekonomisk Debatt* eller liknande tidskrifter under sin tid som forskarstuderande? 17 procent svarade *Ja* på detta.⁵ Vi

⁴ Övriga alternativ var "future career possibilities", "my desire to serve in the community" och "to increase my earning potential".

⁵ Det är intressant att notera bakgrundsprofilen på de doktorander som skrivit debattartiklar. En tredjedel av dem hade mer än 120 poäng i nationalekonomi, matematik och statistik, endast en tiondel hade mindre än 80 poäng. Samtidigt hade 45 procent endast läst någon enstaka kurs i andra samhällsämnen och humaniora. Sådana studier verkar alltså inte vara en förutsättning för engagemang och deltagande i debatten.

frågade också om man var aktiv medlem i ett politiskt parti och/eller en frivillig organisation. Här svarade 13 procent *Ja*. Det är intressant att ingen av dessa tillhörde gruppen som skrivit debattartiklar, vilket betyder att 30 procent ger uttryck för någon form av deltagande i debatten.

Varför skrivs det så få debattartiklar? På den frågan gavs tre svarsalternativ: (1) inte intresserad; (2) brist på tid och/eller incitament; (3) andra skäl. Hela 80 procent av de svarande kryssade i alternativ två. Brist på tid och incitament är det som styr, inte bristen på intresse!

Av ovanstående drar vi slutsatsen att det inte finns belägg för att de som antas till forskarutbildningen endast utgörs av "enbenta" teknokrater. De är inte högt specialiserade när de söker utan har ofta en bred bakgrund. En överväldigande majoritet väljer att doktorera för att de är intresserade av att studera samhällsfrågor, inte för att de primärt är intresserade av analytiskt modellerande i sig. Detta rankas tvärtom som minst viktigt. Slutsatsen så långt blir att den första av de ovan angivna hypoteserna är felaktig på samtliga punkter och således bör avskrivnas.

3. En forskarstuderandes incitament

Återstår att granska den andra uppställda hypotesen, nämligen att doktorandutbildningen mest övar doktorander i mekanisk tillämpning av gängse analysverktyg och inte premierar forskarstuderandens ansträngningar till "tvåbenthet". Att hela fyra femtedelar av doktoranderna som inte har skrivit debattartiklar anger tid och brist på incitament som främsta anledning talar för denna förklaring.

Vi anser, som goda nationalekonomer, att incitament spelar en stor roll för hur individer betar sig. Detta gäller naturligtvis även doktorander. Därav följer att om doktorander ges incitament att fördjupa och utveckla sin ekonomiska intuition, kommer de att bli "tvåbenta" generalister

som forskare. Som vi ser det handlar incitamenten dels om forskarutbildningens konkreta upplägg och utformning, dels om forskningsmiljön och de normer som implicit odlas där. Naturligtvis är det lättare att komma med konkreta förslag vad gäller det förstnämnda. Därmed inte sagt att det är utbildningens formella upplägg som är det största problemet.

Det vi upplever som problematiskt med forskarutbildningen fångas av följande uttalande av Assar Lindbeck: "*[M]any graduate students today have to devote so much effort to acquiring technical-analytical skills that they do not have time to develop a good and intuitive understanding of important economic, social and political problems. [...] One risk with this situation is that young economists learn their field rather mechanically. The responsibility for this, of course, lies with academic teachers, many of whom squeeze innumerable formal models into their lectures and reading lists. They often do not have time (or the ability) to demonstrate the intuitive content and the relevance, or irrelevance, of the models they survey.*"⁶

Är doktorandutbildningen i alltför hög grad fokuserad på att träna doktoranders formella modellkunskaper, samtidigt som incitament att utveckla ett sinne för problems ekonomiska relevans och att delta i debatten saknas? Vårt entydiga svar på detta är *Ja*. Under den första delen av forskarutbildningen är det resultaten på kurserna som värderas, och under den senare delen är det avhandlingsarbetet. Inte någon gång under doktorandutbildningen premieras engagemang i samhällsdebatten eller en "tvåbent" analys. Vi vill understryka att vi *inte* är av uppfattningen att kurserna och de grundläggande metodkunskaperna kan bytas ut mot ekonomiskt kvalitativa resonemang och intuitiv samhällsdebatt. Tvärtom eftersträvar vi

⁶Lindbeck [2001].

ett stort mått av formell analytisk kompetens för att därigenom ha kunskaperna att komma bortom tyckandet i vår forskning. Vi anser att denna kompetens är vår och nationalekonomins stora styrka i relation till andra ämnen och tidigare kullar av nationalekonomer.

Problemet är således inte graden av matematisk och ekonometrisk sofistikerad på forskarutbildningen, utan risken för mekaniska tillämpningar av dessa metoder. Vi vill istället kunna koppla dessa metodkunskaper till verkliga problem, känna att vi bemästrar att faktiskt använda våra modellkunskaper i ett sammanhang vi uppfattar som relevant. Vi ser inte de tekniska färdigheterna som slutmål och vill heller inte att de skall vara det i vår utbildning. Därför anser vi att forskarutbildningen skall innehålla både metodkunskap och problemorientering och ser ingen motsättning mellan dessa två. Vi tror att detta skulle leda till en internationellt konkurrenskraftig forskarutbildning som dels gör oss själva internationellt anställningsbara, dels gör att utländska studenter ser svensk forskarutbildning som ett gott alternativ till andra länders. Dessutom bör det beaktas att alla nydisputerade nationalekonomer varken kan eller vill göra en akademisk karriär. Anställningsbarhet utanför universiteten är således ytterligare ett skäl för att bredda doktoranders kompetens till att inkludera samhällsrelevans och utvecklad ekonomisk intuition.

En vanlig invändning till synsättet ovan är att doktorander måste lära sig modellerna innan de utvecklar sitt sinne för ekonomi och engagerar sig i samhällsdebatten. Detta resonemang förutsätter dels att intuition inte behöver – eller kan – läras ut, dels att samhällsintresset automatiskt återfinns när det är dags att formulera avhandlingsämnet. Naturligtvis måste doktorander kunna "sina" modeller och metoder innan de skriver avhandlingen. Men det är inte detsamma som att inte uppmuntra samhällsengagemang och

ekonomisk intuition före doktorsexamen. Att det i vissa forskningsmiljöer anses som ett minus för både professorer och doktorander att publiceras i till exempel *Ekonomisk Debatt* är symptomatiskt för hur "tvåbenthet" värderas.

Vi anser att det är möjligt och eftersträvarsvärt att både uppmuntra forskarstuderande att intressera sig för den ekonomiska verkligheten under kurs tiden och uppmuntra "tvåbent" avhandlingsarbete.⁷ Annars är risken att det metodinriktade synsätt som anammas under forskarutbildningen internaliseras och i förlängningen leder till unga nationalekonomers "enbenthet".

4. Avslutande diskussion

Den här artikeln skall ses som ett inlägg i debatten om forskarutbildningen i nationalekonomi och dess inriktning. Vårt syfte har till viss del varit att rätta till några, som vi uppfattar det, direkta felaktigheter som framförts i debatten, men framför allt att försöka ge en bild av vilken bakgrund forskarstuderande i nationalekonomi har och varför de inte i högre utsträckning deltar i den allmänna debatten. Resultaten från vår enkät tillsammans med våra egna erfarenheter pekar tydligt i en riktning: den typiske doktoranden har valt att doktorera i nationalekonomi driven av sitt samhällsintresse, inte av sitt intresse för matematik och statistik. Denne har en bred bakgrund med studier som spänner över många områden snarare än ett snävt fokus på kärnämnen nationalekonomi, statistik och matematik. Många har fleråriga studier av ämnen som filosofi, historia och statsvetenskap.

⁷ Gemensamma artiklar med handledaren, eller annan senior forskare, torde vara ett förnämligt sätt att tillskansa sig ekonomisk intuition. Ett annat sätt är att införa obligatoriska kursuppsatser där kursarbetet appliceras på ett policyproblem, eller varför inte 5 poäng för en publicerad artikel i *Ekonomisk Debatt*?

Vidare har en av fem skrivit i *Ekonomisk Debatt* eller någon liknande tidskrift under sin tid som doktorand. De som inte gjort det anför bristen på tid och incitament som den stora anledningen (vilket förstås betyder att de som skrivit artiklar gjort det trots bristen på tid och incitament). Kort sagt, doktoranden är en samhällsengagerad person med bred bakgrund som sökt forskarutbildningen för att studera relevanta problem och gärna skulle delta i samhällsdebatten, men som får en tydlig signal att låta bli. Sammantaget leder detta oss att tro att doktoranderna, som grupp betraktat, skulle svara mycket väl på förändringar i incitamentstrukturen både avseende en ökad tonvikt på studiet av och förståelsen för faktiska samhällsekonomiska problem som på ett ökat deltagande i debatten.

Slutligen är det också viktigt att påpeka att detta inte skall läsas som att det finns en motsättning mellan matematisk analys och samhällsengagemang. Undertecknade är tvärtom förespråkare för ett analytiskt förhållningssätt till samhällsfrågor och vill påstå att det formella modellerandet är en av nationalekonomins styrkor relativt andra angreppssätt. Vi vill inte byta ben, vi vill ha två!

Referenser

- Erixon, L, [2001], "Finns det några debattörer för Ekonomisk Debatt?", *Ekonomisk Debatt*, årg 29, nr 5, s 315–317.
- Lindbeck, A, [2001], "Economics in Europe", *CESifo Forum*, vol 2:1, s 31–32.

Appendix. Enkäten

- (1) How many credits/points did you have in mathematics, statistics and economics before you began at the SDPE?

≤ 80 $80 <= 120$ > 120

- (2) How many credits/points did you have from courses in the social sciences and the humanities before you began studying at the SDPE?

Please exclude those credits/points in economics that you reported in question (1) above.

≤ 20 $20 <= 60$ > 60

- (3) Have you ever written or co-authored a debate/policy article in economics since you enrolled in the SPDE?

Yes No

- (4) If not, why?

Not interested

Lack of time and/or incentives within the SDPE to work on such articles.

Other

If Other, please write a short explanation here...

- (5) Are you an active member of a volunteer organization and/or political party?

Yes No

- (6) Why did you choose to begin a Ph.D. in economics?

Please rank the following alternatives from 1 to 6 by putting a number in the box next to each statement, e.g. [2].

My interest in math and/or statistics

My interest in the social sciences

Future career possibilities

My desire to serve in the community

To increase my earning potential

Other